

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 4Cdo/80/2019
Identifikačné číslo spisu: 1113228079
Dátum vydania rozhodnutia: 16.05.2019
Meno a priezvisko: JUDr. Milan Lalík
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2019:1113228079.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcu Q. M., bývajúceho v F., O. XXX, zastúpeného Advokátskou kanceláriou GREG & MESSINGEROVÁ, s. r. o., so sídlom v Banskej Bystrici, Horná Strieborná 4, IČO: 47 253 011, proti žalovanému Slovenskej republike, za ktorú koná Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, so sídlom v Bratislave, Župné námestie 13, o náhradu škody a nemajetkovej ujmy spôsobenej pri výkone verejnej moci, vedenom na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 16 C 161/2013, o dovolaní žalovaného proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave z 28. novembra 2018 sp. zn. 7 Co 582/2015, takto

rozhodol:

Dovolanie o d m i e t a.

Žalobca má proti žalovanému nárok na náhradu trov dovolacieho konania.

Odôvodnenie

1. Žalobca sa žalobou podanou Okresnému súde Bratislava I 22. augusta 2013 domáhal zaplatenia a/ náhrady škody v celkovej výške 19 685,53 eur pozostávajúcej z uhradených trov obhajoby v trestnom konaní vedenom proti nemu a ušlého zisku a b/ náhrady nemajetkovej ujmy v celkovej výške 430 000,- eur, ktorá mu vznikla tým, že bola na ňom vykonávaná väzba v trvaní štyroch rokov a jedného mesiaca (od 29. januára 2002 do 28. februára 2006) v trestnom konaní, v ktorom bol na základe právoplatného rozhodnutia súdu oslobodený spod obžaloby, a tým, že bolo porušené jeho právo na primeranú dĺžku konania, a to z titulu zodpovednosti žalovaného za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci nezákonným rozhodnutím a nesprávny úradným postupom podľa zákona č. 58/1969 Zb. o zodpovednosti za škodu spôsobenú rozhodnutím orgánu štátu alebo jeho nesprávnym úradným postupom v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 58/1969 Zb.“) a čl. 5 ods. 1 a 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Okresný súd Bratislava I (po čiastočnom zastavení konania v časti o zaplatenie náhrady škody vo výške 663,88 eur) rozsudkom z 8. júna 2015 č. k. 16 C 161/2013-195 uložil žalovanému povinnosť zaplatiť žalobcovi náhradu škody vo výške 7 939,65 eur, náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 29 840,-

eur a náhradu trov konania vo výške 7 979,75 eur do troch dní od právoplatnosti rozsudku a vo zvyšnej časti žalobu zamietol. K nároku žalobcu na nemajetkovú ujmu spôsobenú rozhodnutím o väzbe, ktorú si uplatnil vo výške 400 000,- eur (t. j. za každý rok výkonu väzby 100 000,- eur), konštatoval, že sú splnené všetky podmienky vzniku zodpovednosti žalovaného za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a vo vzťahu k jej uplatňovanej výške uviedol, že vzhľadom k okolnostiam prípadu, osobe žalobcu, jeho súkromiu, rodinnému a pracovnému životu a závažnosti následkov, ktoré mu v súvislosti s výkonom väzby vznikli, za primeranú považuje náhradu vo výške 29 840,- eur (t. j. 20,- eur za každý deň pozbavenia osobnej slobody), ktorú stanovil porovnaním s výškou náhrady nemajetkovej ujmy priznávanej v iných obdobných prípadoch a výškou, ktorá je poskytovaná v iných štátoch Európskej únie.

3. Krajský súd v Bratislave na odvolanie žalobcu a žalovaného rozsudkom z 28. novembra 2018 sp. zn. 7 Co 582/2015 napadnutý rozsudok súdu prvej inštancie vo výroku, ktorým uložil žalovanému povinnosť zaplatiť žalobcovi náhradu škody vo výške 7 939,65 eur, a vo výroku o trovách konania zrušil a vec v rozsahu zrušenia vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie; vo výroku o povinnosti žalovaného zaplatiť žalobcovi náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 29 840,- eur tento rozsudok zmenil tak, že túto náhradu je žalovaný povinný zaplatiť žalobcovi do 30 dní od právoplatnosti rozsudku; a v zamietajúcom výroku rozsudok súdu prvej inštancie potvrdil. K namietanej výške priznanej náhrady nemajetkovej ujmy spôsobenej rozhodnutím o väzbe uviedol, že súd prvej inštancie správne a dôsledne posúdil kritériá rozhodné pre jej určenie, a to s ohľadom na povahu trestnej veci, celkovú dĺžku obmedzenia osobnej slobody žalobcu a následky v jeho osobnej sfére, ako aj z hľadiska jej komparácie k obdobným prípadom. So záverom súdu prvej inštancie sa stotožnil a jeho rozsudok v tejto časti zmenil len v rozsahu lehoty na plnenie uvedeného nároku.

4. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu do jeho výroku o povinnosti žalovaného zaplatiť žalobcovi náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 29 840,- eur podal žalovaný dovolanie, ktoré odôvodnil tým, že odvolací súd sa pri riešení právnej otázky týkajúcej sa určenia primeranej výšky náhrady nemajetkovej ujmy odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu (§ 421 ods. 1 písm. a/ C.s.p.), pričom poukázal na rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Cdo 171/2005, 6 Cdo 37/2012, 6 M Cdo 15/2012, 3 Cdo 17/2017, 2 Cdo 112/2017 a 3 Cdo 19/2018. Podľa jeho názoru pri určení primeranej výšky tejto náhrady súd musí vychádzať z predvídateľných kritérií, ktoré vyplývajú z hmotnoprávných predpisov a z relevantných rozhodnutí Európskeho súdu pre ľudské práva tak, aby umožňovala spravodlivé zadostučinenie, ale zároveň nevytvárala priestor pre obohacovanie sa a nebagatelizovala iné finančné kompenzácie za niektoré vážnejšie ujmy, ako sú smrť, telesné zranenia či morálna škoda spôsobená trestnými činmi proti ľudskej dôstojnosti. Napokon poukázal na zákon o obetiach trestných činov, podľa ktorého sa za najzávažnejší následok v podobe smrti dovoľuje priznať maximálna náhrada nemajetkovej ujmy vo výške 50-násobku minimálnej mzdy, čo v danom prípade pre rok 2006 predstavuje sumu 12 613,50 eur. Z týchto dôvodov považuje priznanú výšku náhrady žalobcovi za neprimeranú a v rozpore so spravodlivým zadostučinením. Navrhol, aby dovolací súd rozhodnutie odvolacieho súdu v napadnutom rozsahu zrušil a vec mu v rozsahu zrušenia vrátil na ďalšie konanie.

5. Žalobca vo vyjadrení k dovolaniu žalovaného opätovne poukázal na neprimeranú dĺžku výkonu väzby v trvaní až štyroch rokov a jedného mesiaca a s tým spojený negatívny dopad na jeho rodinné pomery a sociálne pomery jeho rodiny, čo je výnimočnou okolnosťou jedinečného charakteru na rozdiel od prípadov, ktoré boli predmetom rozhodnutí dovolacieho súdu, na ktoré žalovaný poukázal vo svojom dovolaní. V tomto kontexte priznanie náhrady nemajetkovej ujmy v žalovaným navrhovanej výške 50-násobku minimálnej mzdy považuje za stav v príkrom rozpore s princípom právneho štátu a právom na spravodlivý proces a má za to, že výška náhrady, ktorá mu bola priznaná odvolacím súdom, predstavuje spravodlivé zadostučinenie toho, čo vytrpel, a preto jeho rozhodnutie považuje za vecne správne.

6. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 35 C.s.p.) po zistení, že dovolanie podala v stanovenej lehote (§ 427 ods. 1 C.s.p.) strana sporu, v ktorej neprospech bolo rozhodnutie vydané (§ 424 C.s.p.), na ktoré sa vzťahuje § 429 ods. 2 písm. b/ C.s.p., bez nariadenia dovolacieho pojednávania

(§ 443 C.s.p.) skúmal najskôr, či sú dané procesné predpoklady pre to, aby uskutočnil meritórny dovolací prieskum napadnutého rozhodnutia a konania, ktoré mu predchádzalo, a dospel k záveru, že dovolanie žalovaného treba odmietnuť (§ 447 písm. c/ C.s.p.).

7. Podľa § 421 ods. 1 písm. a/ C.s.p. dovolanie je prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, pri ktorej riešení sa odvolací súd odklonil od ustálenej rozhodovacej praxi odvolacieho súdu.

8. Dovolanie prípustné podľa § 421 možno odôvodniť iba tým, že rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci (§ 432 ods. 1 C.s.p.). Dovolačie dôvody sa vymedzia tak, že dovolateľ uvedie právne posúdenie veci, ktoré pokladá za nesprávne, a uvedie, v čom spočíva nesprávnosť tohto právneho posúdenia (§ 432 ods. 2 C.s.p.).

9. Pokiaľ dovolateľ vyvodzuje prípustnosť svojho dovolania z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a/ C.s.p., rozhodovacia prax odvolacieho súdu sa ustálila na tom, že je procesnou povinnosťou dovolateľa v dovolaní výslovne uviesť právne posúdenie odvolacieho súdu, ktoré považuje za nesprávne, konkretizovať, ako podľa jeho názoru mal odvolací súd konkrétnu právnu otázku správne vyriešiť, a zároveň musí špecifikovať ustálenú rozhodovaciu prax odvolacieho súdu, od ktorej sa mal podľa jeho názoru odvolací súd pri svojom rozhodovaní odkloniť (R 83/2018).

10. Pre právnu otázku v zmysle ustanovenia § 421 ods. 1 písm. a/ C.s.p. je charakteristický „odklon“ jej riešenia, ktorý zvolil odvolací súd, od ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu. Ide tu teda o situáciu, v ktorej sa už rozhodovanie senátov odvolacieho súdu ustálilo na určitom riešení právnej otázky, odvolací súd sa však svojím rozhodnutím odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu. Aby mala dovolateľom nastolená otázka relevantný význam v zmysle § 421 ods. 1 písm. a/ C.s.p., musí byť riešená odvolacím súdom a odvolací súd na jej riešení musel založiť svoje rozhodnutie.

11. V prejednávanej veci žalovaný prípustnosť svojho dovolania v zmysle § 421 ods. 1 písm. a/ C.s.p. vyvodzoval z toho, že odvolací súd vec nesprávne právne posúdil, keď pri riešení právnej otázky určenia primeranej výšky náhrady nemajetkovej ujmy spôsobenej žalobcovi rozhodnutím o väzbe sa odklonil od ustálenej rozhodovacej praxe odvolacieho súdu, pretože nevychádzal z predvídateľných kritérií vyplývajúcich z hmotnoprávných predpisov a z relevantnej judikatúry tak, aby umožňovala spravodlivé zadosťučinenie, ale zároveň nevytvárala priestor pre neoprávnené obohacovanie sa a vo vzájomnej komparácii nebagatelizovala iné finančné kompenzácie za niektoré vážnejšie ujmy.

12. Z dovolateľom označených rozhodnutí odvolacieho súdu, od ktorých sa podľa jeho názoru mal odvolací súd pri riešení vyššie uvedenej právnej otázky odkloniť, vyplýva, že aj keď výška zadosťučinenia v peniazoch je predmetom voľnej úvahy súdu, táto úvaha nemôže byť nepreskúmateľnou ľubovôľou súdu, ale musí sa opierať o celkom konkrétne a preskúmateľné hľadiská. Súd pritom musí brať na zreteľ jej prvoradú satisfakčnú funkciu, ktorou je zabezpečiť primerané zmiernenie nemajetkovej ujmy, a to s prihliadnutím na konkrétne okolnosti prípadu; na druhej strane však nemožno priznávať neprímerané či dokonca premrštené sumy, ktoré by vo svojich dôsledkoch viedli k bezdôvodnému obohacovaniu sa a ktoré by pri porovnaní s odškodňovaním zásahov do iných práv a slobôd zaručených ústavou mohli niektoré ujmy na iných základných právach bagatelizovať (4 Cdo 171/2005).

13. V prejednávanej veci súdy oboch nižších inštancií pri určovaní primeranej výšky náhrady nemajetkovej ujmy spôsobenej žalobcovi rozhodnutím o väzbe považovali za potrebné zohľadniť povahu trestnej veci, celkovú dĺžku obmedzenia osobnej slobody a následky, ktoré toto obmedzenie vyvolalo v osobnej sfére poškodeného (žalobcu), a v nadväznosti na tieto zistenia ju stanovili v porovnaní s výškou náhrady nemajetkovej ujmy priznávanej v iných obdobných prípadoch a výškou, ktorá je poskytovaná v iných štátoch Európskej únie.

14. Vzhľadom na uvedené možno teda konštatovať, že odvolací súd (a rovnako aj súd prvej inštancie) sa

pri určení primeranej výšky náhrady nemajetkovej ujmy neodklonil od ustálenej rozhodovacej praxe dovolacieho súdu zaoberajúcej sa touto právnou otázkou, ale (práve naopak) pri jej riešení postupoval v súlade s rozhodovacou praxou tohto súdu.

15. Skutočnosť, že žalovaný sa s vyčíslením primeranej výšky náhrady odvolacím súdom nestotožňuje a považuje ju za nadhodnotenú, sama osebe nemôže byť spôsobilá založiť prípustnosť jeho dovolania v zmysle § 421 ods. 1 písm. a/ C.s.p., ak odvolací súd pri jej zisťovaní vychádzal z uvedených kritérií, zadefinovaných ustálenou rozhodovacou praxou dovolacieho súdu. Sama polemika dovolateľa s právnymi závermi dovolacieho súdu, prosté spochybňovanie správnosti jeho rozhodnutia alebo len kritika toho, ako odvolací súd pristupoval k riešeniu právnej otázky, významovo nezodpovedajú kritériu uvedenému v § 421 ods. 1 písm. a/ C.s.p.

16. Z týchto dôvodov dovolací súd dospel k záveru, že dovolanie žalovaného smeruje proti rozhodnutiu, proti ktorému dovolanie nie je prípustné, a preto ho v zmysle § 447 písm. c/ C.s.p. odmietol.

17. Nad rámec dovolacieho prieskumu dovolací súd považuje za potrebné poznamenať, že podľa jeho názoru rozhodnutie odvolacieho súdu v časti určenia výšky primeranej náhrady nemajetkovej ujmy žalobcu vzniknutej na základe rozhodnutia o väzbe je vecne správne. Aj keď nárok žalobcu na odškodnenie väzby v prejednávanej veci vznikol na základe zákona č. 58/1969 Zb., v zmysle judikatúry najvyššieho súdu mu ako poškodenému patrí nielen nárok na náhradu materiálnej škody podľa tohto zákona, ale aj nárok na náhradu nemajetkovej ujmy v zmysle čl. 5 ods. 1 a 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (R 13/2009). Dohovor výšku tejto náhrady nelimituje maximálnou prípustnou hornou hranicou, ale jej konkrétne vyjadrenie (určenie) ponecháva na úvahe súdu tak, aby spĺňala svoje predpokladané funkcie. Ako už bolo uvedené, táto úvaha nemôže byť svojvoľná, ale musí vychádzať z predvídateľných kritérií a tiež musí zohľadňovať iné právne predpisy upravujúce obdobnú problematiku a relevantné súdne rozhodnutia, aby odškodnenia za iné, vážnejšie ujmy za zásahy do iných základných práv a slobôd neboli v porovnaní s ňou bagatelizované (4 Cdo 171/2005).

18. V danom prípade bolo potrebné vziať na zreteľ, že rozhodnutím o väzbe bolo zasiahnuté do žalobcovej osobnej slobody, ktorá je základným ľudským právom a slobodou garantovanou Ústavou Slovenskej republiky a ktorej význam a ochranu v rámci hierarchie hodnôt a právom chránených záujmov zákonodarca zdôrazňuje tým, že ju v rámci systematiky osobitnej časti Trestného zákona zaradil do druhej hlavy, hneď za ochranu života a zdravia. Neoprávnený zásah do osobnej slobody teda vykazuje vysoký stupeň závažnosti, od čoho potom treba odvíjať aj primeranosť určenia výšky náhrady ujmy s týmto zásahom spojenej. Z obsahu spisu vyplýva, že proti žalobcovi bolo vedené trestné stíhanie pre trestný čin legalizácie príjmu z trestnej činnosti podľa § 252 ods. 1 písm. b/ a ods. 3 Tr. zák. č. 140/1961 Zb., za ktorý zákon dovoľoval uložiť trest odňatia slobody od troch do desať rokov. Počas tohto konania bola na žalobcovi vykonaná väzba v trvaní 49 mesiacov, pričom celková lehota väzby, ak je trestné stíhanie vedené pre zločin, nesmie presiahnuť 36 mesiacov (§ 71a ods. 2 Tr. por. č. 141/1961 Zb., resp. § 76 ods. 6 písm. b/ Tr. por. č. 301/2005 Z.z.).

19. Pri určení výšky náhrady nemajetkovej ujmy primeranej k vytrpenej ujme na základe rozhodnutia o väzbe je nevyhnuté postupovať vždy s prihliadnutím na konkrétne okolnosti prípadu, ktoré sú v každej veci vysoko individuálne. Podľa názoru dovolacieho súdu v danom prípade ide o jedinečné a výnimočné okolnosti, v porovnaní s prípadmi, ktoré boli predmetom rozhodnutí označených žalovaným, kde najvyšší súd zrušil rozhodnutia, ktorými krajské sudy priznali navrhovateľom náhrady nemajetkovej ujmy v premrštených výškach [230 000,- eur z 6 mesiacov trvania väzby (6 Cdo 37/2012), 120 000,- eur za 4 mesiace trvania väzby (6 M Cdo 15/2012), 71 000,- eur za 3 mesiace trvania väzby (3 Cdo 19/2018)]. V prípade žalobcu už len samotná dĺžka trvania vykonanej väzby 49 (!) mesiacov je neproporcionálna k závažnosti skutku, ktorý sa mu kládol za vinu (spod obžaloby za ktorý bol právoplatným rozhodnutím súdu oslobodený), bola dlhšia ako zákonom ustanovená dolná hranica trestnej sadzby trestu odňatia slobody, ktorá mu mohla byť uložená, a v konaní sa vyčerpala jej maximálne prípustná celková lehota. Pozbavenie osobnej slobody v trvaní 49 mesiacov je zásahom do základných práv a slobôd, ktorý treba považovať za mimoriadne závažný, a preto je dostatočným

dôvodom na to, aby náhrada ujmy, ktorá ním bola spôsobená, bola porovnateľná k výške náhrady priznávanej za telesné zranenia alebo násilné činy (porov. Karhuvaara a Iltalehti v. Fínsko, sťažnosť č. 53678/00). Pre posúdenie primeranosti priznanej náhrady metódou jej komparácie s inými súdnymi rozhodnutiami dovolací súd poukazuje tiež na rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Winkler v. Slovenská republika, sťažnosť č. 25416/07, v ktorom sťažovateľovi priznal náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 8 000,- eur za 6 mesiacov trvania nezákonnej väzby. V týchto súvislostiach podľa názoru dovolacieho súdu výšku nemajetkovej ujmy tak, ako ju určili oba súdy nižších inštancií v prejednávanej veci (t. j. 29 840,- eur za 49 mesiacov), nemožno v žiadnom prípade považovať za neprimeranú, skôr za podhodnotenú.

20. Demokratický a právny štát vychádza z rešpektu k myšlienke prednosti dôstojnosti ľudskej bytosti pred štátom, t. j. myšlienke úcty (rešpektu a ochrany) štátu k základným právam človeka a občana (čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky). Medzi ne patrí aj právo na odškodnenie v prípade nezákonnej väzby (posudzujúc vo výsledku). Zhodnotenie intenzity ujmy závisí na individuálnych okolnostiach prípadu a vzpiera sa jednoduchému „tabuľkovému prístupu“, lebo dopad trestného stíhania väzobným spôsobom na morálne narušenie osobnosti (integrity) poškodeného, jeho profesnej, súkromnej, rodinnej a spoločenskej sféry života, bol veľký. Vznik nemajetkovej ujmy spravidla nemožno dokazovať, lebo ide o stav mysle poškodenej osoby a treba zvažovať, či by sa aj iná osoba v totožnom postavení mohla cítiť dotknutá v zložkách tvoriacich vo svojom súhrne integritu bezúhonného občana; a to zhruba odvolací súd urobil.

21. Rozhodnutie o nároku na náhradu trov dovolacieho konania dovolací súd neodôvodňuje (§ 451 ods. 3 druhá veta C.s.p.). O výške náhrady trov dovolacieho konania žalobcu rozhodne súd prvej inštancie (§ 262 ods. 2 C.s.p.).

22. Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.